

(2021). URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-zakon-shodo-stvorennya-byuro-ekonomichnoy-67265>.

2. Закон України «Про Бюро економічної безпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-IX>.

3. Проект Закону про Бюро економічної безпеки України. Порівняльна таблиця до другого читання 23.11.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69331.

4. Неганов В.В. Використання висновків ревізій у кримінальному провадженні. НАВС (дис. к.ю.н.). Київ, 2018: 292 с.

Повзик Євген Вікторович,

асистент кафедри кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, кандидат
юридичних наук

ІНСТИТУЦІЙНІ МОДЕЛІ БОРОТЬБИ З ЕКОНОМІЧНИМИ ЗЛОЧИНАМИ

Євроінтеграційний курс державної політики зобов'язує Україну забезпечувати ефективне функціонування інститутів, які гарантуватимуть верховенство права, додержання прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, їх ефективний захист, підвищення економічної безпеки країни, оптимізацію структури правоохоронних органів, зменшення тіньового бізнесу та покращення інвестиційного клімату. Це, у свою чергу, стало підґрунтям для запровадження єдиного органу, відповідального за боротьбу з економічними злочинами, та уникнення дублювання відповідних функцій у різних правоохоронних органах, а саме, створення Бюро економічної безпеки України.

У зв'язку з цим, викликає інтерес аналіз зарубіжного досвіду боротьби з економічними злочинами, який не має єдиної інституційної моделі. В зарубіжних країнах, так само як і в Україні, система протидії економічній злочинності складається з таких основних елементів:

- поліцейські органи
- спеціалізовані правоохоронні органи;
- податкові служби;
- митні служби;
- органи фінансової розвідки.

Так, в Данії і Норвегії повноваження у сфері протидії економічній злочинності інтегровані в діяльність поліцейських органів як один з напрямків діяльності. Поліція поєднує функції протидії традиційній злочинності щодо порушення майнових прав, а також пов'язаної із порушенням податкового, митного законодавства, «відмивання брудних грошей». Податкові і митні служби в цих країнах не мають правоохоронних повноважень і здійснюють тільки фінансове адміністрування. Подібну ж модель має і Японія. Словенська модель

відрізняється від окресленої тим, що фінансова розвідка віднесена до функцій міністерства фінансів.

В Італії функціонує «централізована» інституційна модель. Ця країна має потужну воєнізовану правоохоронну структуру, що спеціалізується на всіх видах економічних злочинів. Фінансова гвардія (Guardia di Finanza) Італії адміністративно підпорядкована міністерству економіки і фінансів. Цьому ж міністерству підпорядкований орган фінансової розвідки, але він не входить до структури Фінансової гвардії. Така модель має більш ніж вікову історію. Вона відбиває італійський досвід держаного будівництва і особливості географічного положення країни. Ознаки італійської моделі мають правоохоронні системи Греції, Туреччини і Ісландії, але зі значно меншою концентрацією повноважень. Так, у Туреччині і Ісландії певні правоохоронні повноваження мають митні служби, а у Греції – ще і податкова служба [1, с. 168–169].

Інший варіант інституційної моделі боротьби з економічними злочинами полягає в об'єднанні податкових і митних служб у якості правоохоронних органів у рамках одної адміністративної структури. Таку модель мають Австрія, Великобританія, Ірландія, Нідерланди, Португалія, Іспанія тощо. Однак така адміністративна структура не охоплює всі функції. Злочини, не пов'язані з порушеннями податкового і митного законодавства (або у випадках, коли такі правопорушення є незначними) відносяться до компетенції поліції. Крім того, в усіх зазначених країнах, окрім Іспанії, поліція здійснює і функції фінансової розвідки (в Іспанії – міністерство фінансів). В Бельгії і Словаччині також діє інтегрована податкова і митна структура. Однак її правоохоронні повноваження обмежені митними справами, податкові правопорушення розслідує поліція [2; 3, с. 157]. У Великобританії функціонує Служба з протидії організованій злочинності (Serious Organised Crime Agency, SOCA), яка у своїй структурі має підрозділи фінансової розвідки (Financial Intelligence Unit, FIU), що відповідають за збір з фінансових установ звітів про сумнівні операції, аналіз цих даних та їх надання оперативним підрозділам [4, с. 192].

Решта моделей дає приклади широкого розподілу повноважень. У Люксембурзі, Фінляндії, Франції, Чехії податковими розслідуваннями займається поліція, податкова служба здійснює тільки адміністрування, а митна служба має власні правоохоронні повноваження. Різниця між цими країнами полягає у тому, що у Люксембурзі і Фінляндії фінансова розвідка віднесена до компетенції поліції, а у Франції і Чехії – міністерства фінансів.

У Німеччині, Швейцарії і Швеції, а поза межами Європи – Нової Зеландії, податкові і митні служби мають власні правоохоронні повноваження, які не перетинаються з функціями поліції, однак поліція здійснює фінансову розвідку. Низка країн (Австралія, Індія, Канада, Південна Корея, США, Чилі) має схожу модель за винятком того, що

фінансова розвідка відноситься до компетенції міністерства фінансів [2].

Значну увагу реалізації процесів щодо упередження загроз економічній безпеці держави та детінізації економіки приділяють державні органи США. Там існує багато інституцій, які займаються і опікуються питаннями фінансового моніторингу, а за його результатами – упередженням і боротьбою з тіншовими операціями у різних секторах економіки. А саме: тимчасова бригада з оцінювання масштабів операцій по легалізації кримінальних прибутків; Управління по боротьбі з незаконним обігом наркотиків; Федеральне Бюро Розслідувань; Рада Федеральної резервної системи; Відділ кримінальних розслідувань Податкового управління; Управління з контролю за цінними паперами і тарифами; Комісія з цінних паперів та бірж; Митна служба США; Правоохоронна мережа по боротьбі з фінансовими злочинами (FinCEN).

Міністерству фінансів США відведена провідна роль у боротьбі з тіншовими фінансовими операціями та легалізацією доходів, отриманих нелегальним шляхом. При цьому, Міністр фінансів США власно регулює діяльність та координує зусилля підпорядкованих організацій, притягує до цивільної відповідальності; встановлює вимоги щодо ведення обліку і подання звітності фінансовими установами або звільняє їх від покарання. Звіт про платежі готівкою на суму понад 10 тис. доларів США подається до органів фінансового моніторингу. За свідоме неподання звіту застосовується штраф до 25 тис. доларів США та/або п'ятирічне тюремне ув'язнення. Митною службою США контролюється міжнародне переміщення валюти і грошово-кредитних документів на суму понад 10 тис. дол. США [5].

З наведеного можна зробити висновок, що в зарубіжних країнах, за великим рахунком, існує два варіанти повної інтеграції правоохоронних функцій щодо протидії економічній злочинності: в структурі міністерства внутрішніх справ і в структурі міністерства фінансів. Результатом імплементації у вітчизняне законодавство такої інтеграції правоохоронних функцій щодо протидії економічній злочинності – є створення Бюро економічної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Ніпаліді О. Перспективи створення служби фінансових розслідувань: українські реалії та зарубіжний досвід // Актуальні проблеми правознавства. – Випуск 3 (11). – 2017 р. – С. 165–170.

2. Їжак О. І. Європейський досвід організації системи протидії економічній злочинності / О. І. Їжак. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1106/>.

3. Карапетян О., Скакун Т. Інституційно-організаційне забезпечення фінансових розслідувань економічної злочинності в міжнародній практиці // Актуальні проблеми правознавства. – Випуск 3 (11). – 2017 р. – С. 155–158.

4. Лепський С.І. Зарубіжний досвід використання фінансових розслідувань у правоохоронній діяльності // Право і суспільство. – № 2. – 2014. – С. 189–194.

5. Онищенко С.В., Лапінський І.Е. Міжнародний досвід боротьби з тінізацією економіки в умовах глобалізації // Ефективна економіка. – № 2. 2013. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2074>.

Рогатюк Ігор Володимирович,

головний консультант відділу правової та антикорупційної політики центру безпекових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень, доктор юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник

**БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ:
ЩО ЗАВАЖАЄ ПОЧАТКУ ЙОГО РОБОТИ**

Новий революційний закон №1150-ІХ від 28.01.2021 «Про Бюро економічної безпеки України» [1] набрав чинності 25 березня поточного року [2]. Однак, чи поставив він крапку у дискусії: чим буде займатися Бюро, які склади злочинів будуть підслідні його працівникам та якими оперативними та кримінальними процесуальними повноваженнями буде наділено орган? Безумовно ні. Дискусія триває і коли вона закінчиться – питання до парламентаріїв.

Прийнятий Закон визначив загальні поняття: принципи діяльності, завдання, структуру, організацію діяльності, штат, формування кадрового складу навіть повноваження у ст. 8 де в п.1 ч.1 зазначено, що Бюро здійснює оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування у межах передбаченої законом підслідності. Проте надалі в законі, у тому числі і в прикінцевих та перехідних положеннях відсутня інформація про внесення змін до кримінального процесуального кодексу щодо підслідності детективам Бюро. Як видно зі змісту закону розслідування злочинів є прямим завданням новоствореного органу.

Однак, на сайті Верховної Ради України розглядається проект Закону № 3959-1 від 25.08.2021 «Про внесення змін до адміністративного та кримінального законодавства щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України» [3].

Вказаний законопроект включає три блоки законодавчих змін до трьох галузей права – адміністративного, кримінального та кримінального процесуального.

До Кодексу про адміністративні правопорушення запропоновано у статтю 15 «Відповідальність військовослужбовців та інших осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, за вчинення адміністративних